GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ד, 2024
מספר השאלון: 8282
קובץ: תשובות סופיות

ספרות עברית וכללית

שאלון 8282 (אקסטרניים)

הוראות לנבחן

מדינת ישראל
משרד החינוך
סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ד, 2024
מספר השאלון: 8282
ספרות עברית וכללית
הוראות
א. משך הבחינה: שעה וארבעים וחמש דקות.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון: שירה (שירים מן המחצית השנייה של המאה ה־20 בנושא "החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי")
פרק שני : דרמה (מחזה מודרני)
פרק שלישי: ספר קריאה
הפרק הראשון במבחן (שירה) הוא חובה (60 נקודות).
מן הפרקים השני והשלישי יש לבחור בפרק אחד ולענות על השאלות לפי ההוראות בו (40 נקודות).
ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת היצירות.
ד. הוראות מיוחדות:
(1) יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(3) יש לשים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.
(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.
יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.
בהצלחה!

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – שירה

שאלה 1

- הביקורת הפמיניסטית אינה נאמרת במפורש: היא עולה מן התבנית שהחברה כופה על עליזה, מן הפער בינה לבין הגברים בשיר ומן הטון העניני והאירוני של "חתך האורך".
- חלוקת תפקידים: עליזה "מְכַבֶּסֶת אֶת בְּגָדֶיהָ", "תָּדִיחַ רִצְפָּה / וּתְתַקֵּן פְּרָחִים בָּאֲגַרְטָל" (שורות 4–7) והיא "כַּתָּבָנִית" (שורה 28); אחיה יעקב "שֶׁהִתְקַדֵּם בַּחַיִּים" הוא "אַדְמִינִיסְטְרָטוֹר" שעובדים "נוֹתְנִים לוֹ כָּבוֹד" (שורות 24–27).
- הגוף והמראה: האישה נמדדת במראה, ועליזה מכסה את החטטים ב"שִׂכְבָה עָבָה שֶׁל 'מֵיק אַפ'" (שורה 10).
- מיניות ושם טוב תחת פיקוח: "וְשֶׁלֹּא יַחֲשֹׁב שֶׁהִיא תַּסְכִּים לִפְנֵי הַחֲתֻנָּה" (שורה 37); היא יוצאת לסרט עם אחיה, "וְכָל הַשְּׁכוּנָה רוֹאָה שֶׁהִיא מְבַלָּה / וְהַשֵּׁם שֶׁלָּהּ נִשְׁאָר נָקִי" (שורות 40–41).
- עתידה תלוי בגבר ובאמהות: "יוֹם יָבוֹא וְהַמַּזָּל שֶׁלָּהּ יָבוֹא גַּם כֵּן / יָבוֹא בָּחוּר לָעִנְיָן" (שורות 46–47), ועד "וְיַעֲרִיכוּ אֶת הָאִמָּא שֶׁלָּהֶם" (שורה 49). החזרה על "יָבוֹא" מציגה אותה כפסיבית.
- עליזה עצמה הפנימה את הכללים ושומרת עליהם (שורה 14); הביקורת מופנית אל החברה שעיצבה אותה, ולא ללעג עליה.

שאלה 2

- שותפות גורל: האם והבת חיות יחד באותה מעברה ובאותו "צְרִיף הַפַּח" (בית 1). הבת עומדת ליד האם, "וְלַיְלָה בַּמַּעְבָּרָה חָלַף מֵעָלֵינוּ כְּמוֹ צֵל כָּבֵד" (בית 1): לשון רבים ודימוי של מועקה משותפת. דמעות האם ו"בְּלוֹק הַקֶּרַח" על עיני הבת מתוארים בתמונה אחת: הכאב עובר מן האם אל הבת.
- גם הבת סובלת: "מְמַסְמֶרֶת נַפְשִׁי שֶׁלֹּא תִּפְרַח" (בית 1), "קַקְטוּסִים מְעַקְצִים" (בית 2); אין מושיע לשתיהן: "שׁוּם קוֹסֵם מֵאֶרֶץ עוּצוּ ... לֹא בָּא" (בית 1).
- היפוך התפקידים: האם מתוארת כילדה: "נִצָּן", "יַלְדָּה יְתוֹמָה מֵאָב / וְאֵין לָהּ חוֹבֵק" (בית 5). הבת היא השומרת: "וְרַק אֲנִי נִצַּבְתִּי לָךְ מֵרָחוֹק עַל שְׂפַת הַיְאוֹר" (בית 5), רמיזה למרים ששמרה על משה התינוק (שמות ב).
- הבת "מְאַסֶּפֶת אוֹתָךְ אֶל תּוֹכִי גֶּרֶה אֲסוּפִית" (בית 5): הבת אוספת את האם כמו שאוספים ילדה נטושה; היא החובקת שלא היה לאם.
- הסיבה להיפוך: הבת נקלטה בארץ ("אָכַלְתִּי מִפְּרִי דַּעַת הַצַּבָּר", בית 2) והיא בעלת הקול בשיר; האם נשארה עם "רֶגֶשׁ סָתוּם" ועם "דְּקָלִים וַעֲסִיס הַתָּמָר" של ארץ המוצא (בית 6).

שאלה 3

1. הפזמון החוזר "וַהֲגִירַת הוֹרַי לֹא נִרְגָּעָה בִּי" (שורות 1, 4, 18–19): השלילה "לֹא נִרְגָּעָה" חוזרת לאורך השיר כולו; ההגירה ממשיכה לפעול בתוכו.
2. "דְּמִי מַמְשִׁיךְ עֲדַיִן לְשַׁקְשֵׁק בְּדָפְנוֹתַי / גַּם אַחַר שֶׁכְּבָר הֵנַח הַכְּלִי עַל מְקוֹמוֹ" (שורות 2–3): הגוף הוא כלי, ההגירה היא טלטול, והנוזל ממשיך לנוע אחרי שהכלי כבר הונח.
3. "עַל אֵם הַדֶּרֶךְ, בָּהּ אֲנִי תָּמִיד יָתוֹם בְּלִי אֵם" (שורה 14): הוא נשאר לעד בצומת, בדרך, ולא הגיע; "תָּמִיד" מבטל את הזמן שעבר.
4. "בֵּין הַבָּתִּים, אֲשֶׁר דּוֹמִים לָאֲנִיּוֹת תָּמִיד" (שורה 21): גם הבית היציב נראה בעיניו כאונייה, כלי של מסע; ומיד: "וּכְבָר עוֹרְקַי וְגַם גִּידֵי כִּסְבַךְ / שֶׁל חֲבָלִים שֶׁלֹּא אַתִּיר" (שורות 22–23): חבלי האונייה נעשו חלק מגופו; רק "מוֹתִי" יביא "סוֹף לַהֲגִירַת הוֹרַי" (שורה 24).
(אפשר גם: "עוֹד עַכְשָׁו לִבִּי, בְּקִשֵּׁי יִשְׁתַּכֵּר / בְּלֶחֶם אַהֲבָתוֹ הַיּוֹמְיוֹמִית", שורות 12–13.)

שאלה 4

- געגועים לעבר והתרפקות עליו: המקום מתואר לפני הבנייה: "חוֹל הָיָה פֹּה פַּעַם בַּמָּקוֹם הַזֶּה, חוֹל בְּתוּלִי" (שורה 3), השקמה והציפורים (שורות 4–5); הסבתא "עַלְמָה תַּמָּה" ששמעה בציוץ "סִימְפּוֹנְיוֹת מֻפְלָאוֹת / לִכְבוֹד הַשַּׁחַר הַבּוֹקֵעַ מֻחָדָשׁ" (שורות 8–10). מול ההווה: "הַכְּבִישׁ וְהַבָּתִּים וְאִילָנוֹת הַסְּרָק" (שורה 2).
- ניסיון לחבר בין הדורות: השיר הוא סיפור שמבוגר מספר לנכד ("אַתָּה רוֹצֶה לָדַעַת", "וְסָבָתְךָ", שורות 1, 4, 8); השאלה של הצעיר והתשובה של המבוגר; שם השיר "סִפּוּר עַל הַסַּבְתָּא".
- ה"סיפור" שהכחשנו: מתחת לתמונה הרומנטית יש מלחמה: הציפורים "תּוֹקְעוֹת מַקּוֹרֵיהֶן בַּפְּרִי הַלֹּא מוּגָן" ומצייצות "אֶת צִיּוּצֵי הַמִּלְחָמָה הַנּוֹרָאָה מִכֹּל — / הַמִּלְחָמָה עַל שֶׁטַח הַמִּחְיָה" (שורות 5–7). הסבתא, "לְפִי תֻּמָּהּ" (שורה 8), לא שמעה זאת. כך מתערער גם ה"חוֹל בְּתוּלִי" (שורה 3): המקום לא היה ריק, ועליו כבר נלחמו.
הסיום "וְאֶת הַשְּׁאָר אַתָּה יוֹדֵעַ, בְּוַדַּאי" (שורה 13) משמיט את המשך הסיפור: את המאבק על האדמה, שהסיפור המשפחתי אינו מספר.

שאלה 5

- המסקנה (שורות 14–17): "כָּכָה זֶה בַּחַיִּים אִם מִתְגַּבְּרִים / וְדוֹחִים אֶת הֶבֶל הַסַּכָּנָה / הַיָּמִים בָּאִים כְּמוֹ מַתָּנָה / וְהָאָדָם סוֹפוֹ לְהִתְפַּיֵּס עִם קִיּוּמוֹ": מי שמתגבר על הפחד זוכה לחיים טובים, וסופו של אדם להשלים עם חייו.
- הניסוח הוא של כלל כללי ובטוח ("כָּכָה זֶה בַּחַיִּים", לשון הווה וגוף שלישי), כמו פתגם; הוא סוגר את השיר כמו שתפילת הנעילה סוגרת את יום הכיפורים, ו"סוֹפוֹ לֶעָפָר" שבתפילת הימים הנוראים.
- הקשר לרגשות בשיר כולו: לאורך השיר הדובר מתאמץ לשכנע שהשתלב: "תִּרְאֶה אוֹתִי אֲנִי יוֹדֵעַ אֶת מְקוֹמִי" (שורות 1, 5), "לֹא עוֹד זָר בְּעִירִי" (שורה 2), "כִּי נִגְמַלְתִּי ... מֵעֲבָרִי" (שורה 6), "קִיּוּמִי פֹּה שׁוּב אֵינֶנּוּ מֻתָּנֶה" (שורה 7).
- אבל ברגשות יש סדקים: "לֹא עוֹד" ו"שׁוּב אֵינֶנּוּ" מגלים שפעם היה זר ומותנה; "יְדִידִים מְעַט" (שורה 9); "אָז לֹא נוֹרָא" (שורה 12); "כְּאִלּוּ נוֹלַדְתִּי בָּהּ" (שורה 13).
- לכן המסקנה היא השלמה, לא שמחה: "לְהִתְפַּיֵּס" פירושו לעשות שלום אחרי מאבק. המסקנה סוגרת את השיר בנימה של השלמה, ובו בזמן מגלה כמה מאמץ ופחד היו בדרך.

שאלה 6

- מילים מן השורש ל־מ־ד חוזרות ארבע פעמים: "אֲנִי לוֹמֵד לֶאֱכֹל גְּלִידָה מִבְּדֹלַח" (שורה 8), "אֲנִי לוֹמֵד לִפְתֹּחַ דְּלָתוֹת / בְּתֵבוֹת נְגִינָה עַתִּיקוֹת" (שורות 11–12), "מְלַמְּדוֹת אוֹתִי לְהָרִיחַ כְּרִיכוֹת שֶׁל שֶׁקְסְפִּיר" (שורה 15), "מְלַמְּדוֹת אוֹתִי לְשַׂחֵק בְּחָתוּל סְיָמִי" (שורה 17).
- החזרה מראה שהזהות החדשה איננה טבעית: היא נרכשת בלמידה, כמו שפה זרה. הילד מלוד ידע את טעם העראק ואת ריח הזעפרן בלי ללמוד; את התרבות החדשה עליו ללמוד.
- מעבר מפעיל לסביל: "אֲנִי לוֹמֵד" בבית הראשון, "מְלַמְּדוֹת אוֹתִי" בבית השני: אחרים (הנשים "בְּטַעַם תּוּת־שָׂדֶה") מחנכים אותו; הוא מאבד שליטה.
- מה שהוא לומד: דברים מעודנים ומלאכותיים (גלידה מבדולח, ציפורים מן האוטו, ספרים שמריחים ואינם קוראים, חתול סיאמי בסלון): חוויה חושית "מתוקנת" במקום החושים של הילדות. כך מתבהר שם השיר "תִּקּוּן הָרֵיחוֹת".
- החזרה יוצרת אירוניה: הלמידה ההולכת ומעמיקה אינה מוחקת את הריחות שבפתיחה ("מָה אַתֶּם רוֹצִים מִמֶּנִּי", שורה 1), והשורה האחרונה, "חֲבֵרִים.", עומדת לבדה.

פרק שני – דרמה (40 נקודות)

שאלה 7

- המחזה: "חשיבותה של רצינות" מאת אוסקר ויילד. היחסים בין הדמויות מאופיינים בנימוס חיצוני שמכסה על צביעות, על שקרים ועל יריבות, ולצדם גם רגעים של ברית וחיבה.
- ג'ק ואלג'רנון: ידידות של שני רווקים שכל אחד מהם משקר בחייו הכפולים (ג'ק הוא "ארנסט" בעיר, ואלג'רנון ממציא את החבר החולה בנברי). הם חושפים זה את זה, מתגרים זה בזה ומתחרים, ואלג'רנון מתחזה לאחיו הבדוי של ג'ק כדי לפגוש את ססילי. בסיום מתגלה שהם אחים, אבל אופי היחסים, הקנטור והיריבות, כמעט אינו משתנה.
- גוונדולן וססילי: בתחילה חיבה מיידית, ומיד עוינות בסצנת התה, כששתיהן חושבות שהן מאורסות ל"ארנסט" אחד; הן מנומסות במילים ונלחמות בכוונה (סוכר, עוגה). כשמתגלה השקר של הגברים הן מתאחדות כאחיות. כאן היחסים משתנים לאורך המחזה.
- הקשר למשמעות: היחסים מראים חברה של צורה ומראית עין, שבה הנימוס מסווה רגשות אמיתיים, והמחזה לועג לה.

שאלה 8

- המחזה: "משרתם של שני אדונים" מאת קרלו גולדוני. אושרן של הדמויות, ובעיקר של שני זוגות האוהבים, מסוכן בגלל בלבול זהויות ובגלל השקרים והטעויות של המשרת טרופלדינו.
- ביאטריצ'ה ופלורינדו: פלורינדו נמלט לוונציה, וביאטריצ'ה מגיעה אליה מחופשת לאחיה המת, פדריגו, כדי למצוא אותו. ההתחפשות היא דרך ההתמודדות שלה: אומץ ויוזמה של אישה.
- קלאריצ'ה וסילביו: האירוסין שלהם בסכנה, כי פנטלונה, אביה של קלאריצ'ה, הבטיח אותה קודם לפדריגו, ו"פדריגו" מופיע. סילביו מתמודד בכעס ובקנאה, וקלאריצ'ה בסירוב ובנאמנות לסילביו.
- טרופלדינו: כדי להשביע את רעבונו הוא משרת שני אדונים בבת אחת (ביאטריצ'ה המחופשת ופלורינדו), פותח מכתב ומדביק אותו, ומגיש ארוחה לשניהם בשני חדרים. השקר שלו, שהחפצים היו של אדון קודם שמת, מביא כל אחד מן האוהבים לחשוב שהשני מת, ולייאוש.
- ההתמודדות מצליחה בסוף: כשהזהויות מתגלות, האוהבים מתאחדים, קלאריצ'ה וסילביו מתפייסים, וטרופלדינו מתוודה וזוכה בסמרלדינה. המחזה מראה שהאושר מסוכן בגלל הסתרה ובלבול, ומתאפשר כשהאמת יוצאת לאור.

פרק שלישי – ספר קריאה (40 נקודות)

שאלה 9

- הספר: "המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה" מאת מארק האדון. המספר והדמות המרכזית הוא כריסטופר, נער בן 15.
- דמות משנה ראשונה: שבון (Siobhan), המורה של כריסטופר בבית הספר. היא מאירה את הדמות המרכזית: היא מבינה אותו, מסבירה לו את העולם ומלמדת אותו להבין רגשות והתנהגות של אנשים, והוא סומך עליה. היא מלווה את כתיבת הספר, וכריסטופר מזכיר לאורך הספר את העצות שלה; כך היא חלק מן המסגרת של הסיפור.
- דמות משנה שנייה: גברת אלכסנדר, שכנה זקנה. כריסטופר מדבר איתה בזמן החקירה שלו, והיא מספרת לו שלאמו היה רומן עם מר שירס. הגילוי הזה מקדם את העלילה: הוא מוביל את כריסטופר אל האמת על משפחתו ואל המכתבים של אמו.
- תפקידן: שבון מאירה את כריסטופר מבפנים (מה הוא צריך ומה הוא יכול), וגברת אלכסנדר מקדמת את העלילה מבחוץ (היא פותחת את הסוד). שתיהן גם מראות את היחס של אנשים אליו: סבלנות והבנה לעומת זהירות ואי־נוחות.

שאלה 10

- הספר: "החברה הגאונה" מאת אלנה פרנטה, על החברות בין לנו (אלנה גרקו), המספרת, ובין לילה צ'רולו, שתי ילדות משכונה ענייה בנאפולי.
- הרהור ראשון: חברות ותחרות יכולות להיות אותו דבר. לנו משווה את עצמה ללילה כל הזמן, לומדת בזכותה ומקנאה בה; לילה זורקת את בובתה של לנו למרתף, ולנו זורקת את בובתה של לילה. מה שהביא אותי להרהור: הקשר העמוק בין השתיים בנוי גם על אהבה וגם על יריבות.
- הרהור שני: השכלה כמוצא, וכמה היא תלויה בגורל ובמשפחה. לילה, שלמדה לקרוא כמעט לבדה, נאלצת להפסיק ללמוד אחרי בית הספר היסודי, ולנו ממשיכה. מה שהביא אותי להרהור: הכישרון הגדול של לילה מתבזבז בגלל עוני והחלטת ההורים.
- הרהור שלישי: אלימות וכוח בשכונה, ובמיוחד כלפי נשים: האחים סולרה ודון אקילה; נישואי לילה עם סטפנו בגיל 16, בין השאר כדי להימלט ממרצ'לו. הסיום בחתונה, כשלילה מגלה שסטפנו פעל עם מרצ'לו מאחורי גבה, הביא אותי לחשוב שגם הבריחה לא שחררה אותה.

כל הבגרויות בספרות עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/literature